

Uhynulá samice orla mořského u Rankovic 30. 12. 2019. Foto Libuše Jersáková.

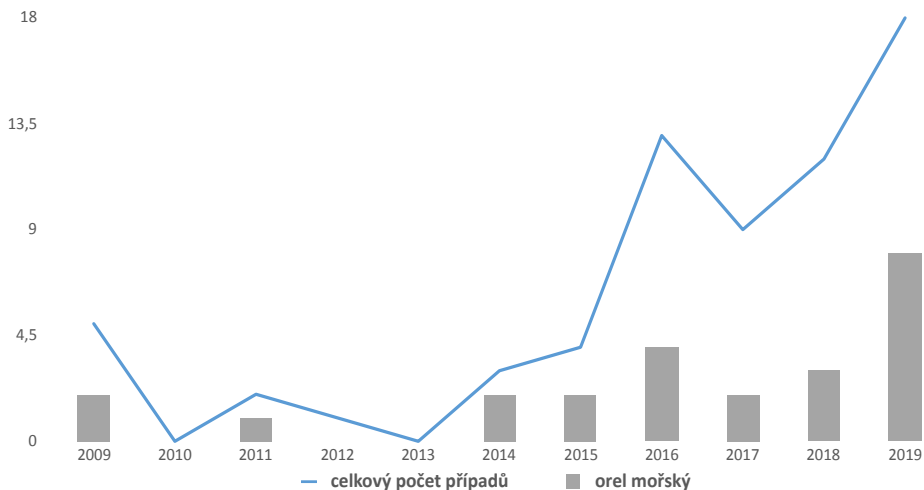
Záhadný úhyn orla mořského u Rankovic na Tepelsku

Pavel Jaška, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les Klára Hlubocká, Česká společnost ornitologická

Orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) patří svým rozpětím křídel dosahujícím téměř 2,5 m mezi nejimpozantnější ptáky v naší krajině a největší dravé ptáky vůbec. Jeho životním prostředím jsou mokřady, kde se živí převážně rybami, vodními ptáky a mršinami. Pronásledování v průběhu 19. a 20. století způsobilo vymizení orlů mořských na mnoha místech Evropy včetně České republiky. Od sedmdesátých let minulého století se díky cílené ochraně druh opět šíří (Šťastný et al. 2006). V roce 2015 byla populace v České republice odhadnuta na 100–120 párů. Orel mořský se tedy úspěšně vrací i do našich končin. V České republice byl v posledním červeném seznamu přefazzen z kategorie kriticky ohrožených druhů do kategorie nižší ochrany – ohrožený druh (Šťastný et al. 2017). CHKO Slavkovský les není pro svůj lesnatý a pastviný charakter s minimem velkých vodních ploch zcela optimální krajinou pro orla mořského. I přesto se v posledních letech můžeme s orlem mořským na území Slavkovského lesa pravidelně

setkávat. V současné době hnízdí na území CHKO Slavkovský les zřejmě minimálně 1–2 páry. Pokud se podaří v hnízdním období dohledat hnízdo, mláďata bývají kroužkována (P. Tájková, úst. údaj).

Šíření ohrožených druhů je vždy dobrou zprávou. V případě dravců však s sebou přináší konflikty s lidskými zájmy, které vedou nezřídka k poškozování až úhynům jedinců dotčených druhů. Lov dravých ptáků je v civilizované společnosti nemyšlitelný, a pokud k němu stále v České republice dochází, pak se jedná o nezákonné praktiky z dřevních dob, které nereflktují moderní poznatky o nezastupitelné roli dravých ptáků v krajině. K člověkem způsobeným úhynům dravců však nemusí docházet jen cíleným pronásledováním. Čím dál častěji se u nás setkáváme s pokládáním otrávených návnad, které je v přírodě zakázáno déle než padesát let. Nejčastěji zneužívanou látkou bývá zakázaný insekticid Furan, jehož účinnou látkou je karbofuran (web1). Otrávené návnady se používají zřejmě na naprosto

Počet případů prokázaných otrav živočichů (čára) a počet prokazatelně otrávených orlů mořských (sloupce) v České republice. Data pocházejí z evidence ČSO.

neetické a nesmyslné potírání volně žijících predátorů, jako jsou lišky, kuny nebo vydry. Do potravního řetězce se tak dostávají látky, u kterých stačí i několik kapek k usmrcení prakticky čehokoliv. Oběti otrávených návnad se mohou stát i ptáci živící se mršinami, případně také další druhy, které uloví návnadou přiotrávená zvířata. Na základě kvalifikovaného odhadu lze u nás předpokládat stovky otrávených ptáků ročně. Orlů mořských uhne kolem deseti jedinců ročně (Z. Vermouzek, úst. údaj). Podchycené případy však tvoří jen část reálně otrávených ptáků.

V třetí lednové dekádě se na Správu CHKO Slavkovský les dostala informace, že koncem prosince byl nedaleko Rankovic u Teplé nalezen uhynulý orl mořský. Orlel měl být objeven náhodou kolemjdoucím pejskařem. Okamžitě tedy vyvstala otázka, zda nemohlo dojít k úhynu v důsledku nějaké otravy. I přes malou naději na nález jakýchkoli pozůstatků po mrtvém těle orla jsme na místo vyrazili. Velmi důkladně jsme prohledali okolí nálezu, nicméně bez výsledku. Na toto místo jsme se o týden později vypravili ještě jednou, tentokrát s psovodem České společnosti ornitologické se specializací na otravy volně žijících zvířat a se psy vycvičenými pro hledání kadáverů. Tato psi jednotka funguje v rámci mezinárodního projektu PannonEagle

Life. Za pomoci cvičených psů jsme pátrali v širším okolí nálezu. V okruhu asi 1–1,5 km bylo nalezeno několik uhynulých zvířat. Jednalo se však o pozůstatky vysoké, dále jezevce a lišku. Nálezy nenasvědčovaly použití otrávených návnad, spíše běžnému výkonu myslivosti.

V průběhu šetření případu vyšlo najevo, že byl uhynulý orlel kroužkovaný a že byl identifikační kroužek odečten. Číslo kroužku se nám podařilo získat. Identifikační údaje jsme následně odeslali na Kroužkovací stanici Národního muzea v Praze, která zaštiťuje kroužkování ptáků v České republice. Současně zajišťuje komunikaci mezi ostatními kroužkovacími centrály ve světě.

Odpověď na sebe nenechala dlouho čekat. Náš uhynulý orlel byla samice kroužkovaná 29. 5. 2015 jako mládě na hnízdě nedaleko obce Bad Liebenwerda v jižním Braniborsku, 184 km severně od místa úhynu u Rankovic. Nedožila se tudíž ani pěti let věku, což je na orla mořského velmi málo. Nejstarší známý věk orla mořského je v přírodě 34 let, v zajetí pak 42 let. Orli mořští dosahují pohlavní dospělosti právě až s pátým rokem života (Hudec et Šťastný 2005). Samice tedy zřejmě nikdy nehnízдила. O jejím životě máme několik útržkovitých zpráv díky odečtům kroužku. V září 2016 byla zjištěna 263 km severně od svého

Psi při práci s psovodem. Česká jednotka projektu PannonEagle Life. Foto Archiv ČSO.

rodiště na pobřeží Baltu jihovýchodně od Rujány. V březnu 2017 byla zastížena na rozsáhlé rybniční soustavě v Horní Lužici – 88 km východně od místa vylihnutí. Tyto záznamy snad reflektují potulky mladého nehnízdícího jedince. Poslední záznam je náš nález jejího mrtvého těla v prosinci 2019 u Rankovic. Samice byla již přepelichána do dospělého šatu. V letošním roce ji mohlo čekat její první hnízdění.

Přestože se nám podařilo o uhynulé samici získat poměrně dost informací, nepodařilo se její tělo zajistit včas. Hlavní vinu na tom měla dlouhá doba mezi úhynem a vlastním doručením zprávy na naše regionální pracoviště. Nepodařilo se nám tak určit příčinu úhynu. Nevíme, zda se jednalo o přirozený úhyn, zástřel nebo otravu, i když k té snad dle místního šetření nedošlo. Nejsmutnější na celém případu je fakt, že se samice s vysokou pravděpodobností vůbec nestihla zapojit do rozmnožování. Z jejího příběhu si lze vzít ale dvě zásadní ponaučení. Stále mezi námi mohou být lidé, kteří svou bezohledností a omezeným rozhledem mohou způsobovat smrt dravých ptáků v našem okolí. To je třeba zásadně odsoudit a napomoci při řešení konkrétních případů. Pokud nalezneme uhynulého ptáka, který je kroužkovaný (od vrabce až po orla),

měli bychom se pokusit bezpečně získat nebo odečíst kroužek, jímž je pták označen. Číslo tohoto kroužku či samotný kroužek, ideálně s fotografií celého ptáka, datem a místem nálezu zaslat na Kroužkovací stanici Národního muzea (web2), případně informovat příslušné regionální pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Zde pracují ornitologové a odborníci, kteří jsou schopni učinit potřebné kroky. Každý odečet kroužku, získaný třeba při běžné vycházce se psem, může přinést nové poznatky o životě uhynulého jedince a snad i pomoci při ochraně volně žijících ptáků. ■

Poděkování:

Děkujeme Pavlu Olbertovi a manželům Jersákovým za poskytnutí informací o nález mrtvého orla.

Literatura:

Hudec K. et Štastný K. (2005): Fauna ČR Ptáci 2/I. – Academia, Praha 572 pp.

Štastný K., Bejček V. et Hudec K. (2006): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice. – Aventinum s. r. o., 463 pp.

Štastný K., Bejček V. et Němec M. [eds.] (2017): Červený seznam ptáků České republiky. – Příroda 34: 108–154.

web1: <http://karbofuran.cz/>

web2: <http://krouzkovaniptaku.cz/jak-nahlasit-nalez-krouzku/>